

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата педагогічних наук, доцента

Мальцевої Ольги Іванівни

на рукопис дисертаційного дослідження

Запорожець Оксани Олександрівни

«Питання освіти батьків засобами масової інформації в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ століття)»,

поданий до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

На сучасному етапі розвитку нашої країни, в умовах постійних політичних, економічних та соціальних змін спостерігається зниження виконання виховної функції сім'єю. Результати опитування батьків, проведеного лабораторією превентивного виховання Інституту проблем виховання НАПН України, свідчать, що: психолого-педагогічні знання батьків не відповідають вимогам сьогодення, що призводить до помилок у сімейному вихованні; у сім'ях немає продуманої стратегії виховання дітей; батьки не враховують вікові та індивідуальні особливості дітей під час спілкування з ними, що тягне за собою проблеми встановлення контактів із дитиною; у багатьох родинах основний педагогічний арсенал нинішніх батьків складається лише із власного дитячого досвіду; далеко не завжди у сім'ях поважають права дитини.

Аналіз державних документів (Конституція України, Концепція громадянської освіти і виховання, Концепція сімейного виховання в системі освіти України «Щаслива родина», закони України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Національна програма «Діти України», Програма родинно-національного виховання «Сім'я і діти», концепція «Сім'я і родинне виховання» та Програма «Українська родина»), засвідчив прагнення держави зміцнити статус сім'ї, знайти шляхи для підвищення її виховного потенціалу. Традиційно функцію педагогічної освіти батьків, в першу чергу,

покладають на заклади освіти, але йде пошук і інших, ефективних виконавців цієї місії. Зокрема, вказується на значний просвітницький потенціал ЗМІ.

Протягом XX – початку XXI століття в Україні було накопичено історико-педагогічний досвід активного залучення засобів масової інформації до просвіти батьків, але його застосування в сучасних реаліях неможливе без глибокого вивчення та критичного осмислення. Тому актуальність теми, обраної Запорожець Оксаною Олександрівною для кандидатської дисертації, не викликає жодного сумніву.

Вивчення широкого кола наукових джерел (748 найменувань) за темою дослідження дозволило авторці коректно сформулювати науковий апарат дисертації, розробити логічну структуру роботи й обрати адекватні об'єкту, предмету, меті та завданням методи дослідження.

Мету дисертаційної роботи було реалізовано за рахунок виконання завдань дослідження.

Перше завдання роботи є дуже важливим, адже його розв'язання дозволяє автору ретельно проаналізувати стан дослідження проблеми, уточнити категоріально-поняттєвий апарат дослідження. Дисертанткою було встановлено, що основними напрямками вивчення проблеми просвіти батьків засобами масової інформації у вітчизняному дискурсі є: особливості функціонування ЗМІ, їх значення для просвітницької діяльності, вплив ЗМІ на розвиток особистості; теорія і практика сімейного виховання, роль родини в розвитку дитини; специфіка соціально-педагогічної роботи із сім'єю та організації просвіти батьків, зокрема формування їхньої педагогічної культури; професійна підготовка майбутнього вчителя до роботи з батьками.

Огляд дисертацій історико-педагогічного характеру, присвячених питанням організації взаємозв'язку сім'ї й освітніх установ у різні історичні періоди; внеску періодичної преси в розв'язання широкого кола освітньо-культурних проблем в історичній ретроспективі, зокрема організації педагогічної просвіти батьків, дозволив переконатися, що питання просвіти батьків ЗМІ в історії вітчизняної педагогічної думки другої половини XX –

початку ХХІ століття ще не були предметом цілісного історико-педагогічного дослідження.

Дослідницею було здійснено аналіз і конкретизацію основних понять («просвіта», «педагогічна просвіта», «просвіта батьків», «педагогічна культура», «засоби масової інформації»), уточнено поняття «просвіта батьків засобами масової інформації».

Вирішуючи друге завдання дисертаційної роботи, а саме: схарактеризувати витоки ідей організації просвіти батьків засобами масової інформації у вітчизняній педагогічній думці, Запорожець О.О. на основі вивчення праць з історії педагогіки, педагогічної преси та журналістики дійшла висновку, що започаткування просвіти батьків власне ЗМІ припадає на другу половину ХІХ століття, коли відбулося заснування друкованих періодичних видань, зокрема педагогічного спрямування. Серед дописувачів були видатні педагоги, якими було закладено основи психолого-педагогічного та медично-гігієнічного напрямів просвіти батьків. Також досліджено доробок Г. Ващенко, С. Русової, І. Франка, які у просвіті батьків спиралися на національні цінності та традиції сімейного виховання.

Особливу увагу слід звернути на те, що в процесі вирішення третього завдання дослідження, авторкою вперше в вітчизняній історико-педагогічній науці було науково обґрунтовано етапи та визначено особливості просвіти батьків ЗМІ в межах досліджуваного періоду, а саме: І етап (1956–1990 рр.) – етап просвіти батьків ЗМІ в умовах соціалістичної моделі сім'ї та пропаганди ідеалів комуністичного виховання дітей; ІІ етап (1991–2017 рр.) – етап просвіти батьків ЗМІ в період національного відродження, демократизації та гуманізації суспільства, освітньо-культурних перетворень у незалежній Україні.

Вирішуючи четверте завдання дослідження, Запорожець О.О. окреслила перспективи творчого використання педагогічно цінних ідей та досвіду просвіти батьків ЗМІ досліджуваного періоду в сучасних умовах: системне здійснення просвіти батьків ЗМІ; налагодження більш тісних

зв'язків між педагогічною спільнотою та ЗМІ; забезпечення державної підтримки створенню просвітницьких теле- і радіопередач для батьків; більш ефективне використання потенціалу Інтернет-технологій; упровадження курсів із питань просвіти батьків ЗМІ у процес підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів.

Висновки, сформульовані дисертанткою, висвітлюють сутнісні аспекти досліджуваної проблеми.

Наукова новизна дисертації Оксани Олександрівни визначається тим, що ця робота, аналоги якої у вітчизняній історико-педагогічній літературі відсутні, успішно та своєчасно заповнює прогалину у серйозних, монографічного рівня наукових дослідженнях з історії педагогіки. В ній вперше здійснено цілісний історико-педагогічний аналіз теорії та досвіду просвіти батьків ЗМІ у другій половині ХХ – на початку ХХІ століття, науково обґрунтовано етапи та визначено особливості просвіти батьків ЗМІ в межах досліджуваного періоду, окреслено перспективи творчого використання педагогічно цінних ідей та досвіду просвіти батьків ЗМІ досліджуваного періоду в сучасних умовах.

Практичне значення розглядуваного дисертаційного дослідження вбачається у тому, що одержані дисертанткою результати можуть і повинні враховуватися у подальших наукових історико-педагогічних дослідженнях; використовуватися у викладанні курсів «Педагогіка», «Історія педагогіки», «Педагогічна майстерність» у ЗВПО, на курсах підвищення кваліфікації педагогічних працівників, в системі неформальної та інформальної освіти батьків.

Відповідно до чинних вимог у дисертації є дані щодо впровадження результатів дослідження у закладах освіти. Зроблено конкретні посилання на довідки про впровадження.

Хід і висновки проведеного дослідження досить повно викладені у 12 одноосібних публікаціях, серед яких: 5 статей у наукових фахових виданнях

України, 1 – в іноземному періодичному виданні, 5 – тези доповідей у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Зміст публікацій, автореферату та основні положення дисертації повністю ідентичні.

Отже, за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, достовірністю, науковою і практичною значущістю отриманих результатів, повнотою їх викладення в опублікованих дисертанткою наукових працях, а також за оформленням дисертація відповідає чинним вимогам до кандидатських дисертацій та авторефератів дисертацій.

Позитивно оцінюючи наукове та практичне значення результатів дисертаційної роботи О.О. Запорожець, вважаємо за доцільне висловити такі зауваження та пропозиції:

1. У п. 1.1., висвітлюючи стан наукової розробки проблеми просвіти батьків засобами масової інформації (друга половина ХХ – початок ХХІ століття), дисертантка періодично порушує хронологію появи наукових досліджень. На нашу думку, історико-педагогічне дисертаційне дослідження бажано починати з історіографічного аналізу проблеми на основі вивчення історико-педагогічних праць.
2. У висновку до п. 1.2. (стор.48) сформульовано визначення поняття «просвіта батьків засобами масової інформації», хоча в параграфі це поняття не розглядалося. В авторефераті вказано, що воно було уточнено дисертанткою. Якщо так, потрібно було в тексті п.1.2. проаналізувати визначення цього поняття іншими дослідниками.
3. В дисертації має місце аналіз ЗМІ, які не здійснювали педагогічну просвіту батьків (наприклад, на стор. 49, 109 – 110, 113), тобто не мають відношення до предмета дослідження.
4. Робота виграла б, якби авторка, аналізуючи просвітницькі матеріали для батьків, надруковані газетами і журналами в досліджуваний період (п.2.1., п.2.2) класифікувала їх за основними напрямками змісту тогочасної педагогічної пропаганди.

5. Загальний обсяг дисертації нерівномірно розподілений між структурними компонентами. Наприклад, обсяг п.2.1. і п.2.2. – по 46 сторінок кожний, а п.2.3. – лише 9 сторінок. Висновки до 1 та 2 розділів займають по 5 сторінок, а загальні висновки – 2,5 сторінки.

Зроблені зауваження і побажання стосуються дискусійних питань, не впливають на загальний високий науковий рівень дисертації, не піддають сумніву основні наукові результати, отримані авторкою.

Дисертаційна робота О.О. Запорожець «Питання просвіти батьків засобами масової інформації в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ століття)» є цілісним, завершеним дослідженням. За змістом, науковою новизною і практичною значимістю робота відповідає вимогам, що висуваються до дисертацій (пп. 9, 11 – 14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (із змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р., № 567 від 27.07.2016 р.), а її авторка, Запорожець Оксана Олександрівна, заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Офіційний опонент –
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної педагогіки
ДЗ „Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка”



*Створено з
недастаточної*

